

Obsah Programu proti šikaně

Charakteristika šikanování
Rozpoznání šikanování
Dokumenty
Odpovědnost školy
Odpovědnost vedení školy
Odpovědnost pedagogických pracovníků školy
Prevence šikany ve škole
Prevence ve výuce
Řešení šikanování
Výchovná opatření
Krizový scénář pro řešení počátečního stádia šikanování
Krizový scénář při zjištění pokročilé šikany
Spolupráce se zákonnými zástupci žáků
Spolupráce se specializovanými institucemi
Závěr

Charakteristika šikanování

Šikanování je chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašit žáka nebo skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedince či skupiny vůči tomu, kdo se neumí nebo nemůže bránit.

Součástí verbální šikany (psychické) přímé nebo nepřímé je i kyberšikana. Jejím cílem je někomu ublížit nebo někoho zesměšnit pomocí elektronických prostředků.

Fyzická šikana přímá nebo nepřímá zahrnuje útoky na zdraví nebo majetek oběti.

Smíšená šikana je kombinací výše uvedených typů.

Rozpoznání šikanování

Nepřímé znaky šikanování:

Žák je přestávkách často osamocený, ostatní o něho nejeví zájem, nemá kamarády.

Při týmových sportech bývá volen do družstva mezi posledními.

Během přestávek vyhledává blízkost učitelů.

Při projevu před třídou je žák nejistý , ustrašený.

Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.

Stává se uzavřeným.

Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.

Má poškozené, znečištěné nebo rozházené věci.

Postrádá některé své věci.

Jeho oděv bývá znečištěný nebo poškozený.

Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.

Přímé znaky šikanování:

Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívky, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.

Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným tónem.
Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.

Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášených panovačným tónem.
Skutečnost, že se jim podřizuje.

Nátlak na žáka, aby vykonával nemorální až trestné činy či aby se jich spoluúčastnil.

Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou moc silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.

Rvačky v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Dokumenty

Školský zákon č.561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání a jeho novelizace.

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 2006/2007-51.

Metodický pokyn ministra školství k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení .j. 24 246/2008-6

Odpovědnost školy

Škola má jednoznačnou zodpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně předcházet vzniku rizikového chování.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění vydírání § 235, omezování osobní svobody § 213, útisku § 237, ublížení na zdraví § 221-224, loupeže § 234. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádná opatření se vystavuje riziku trestního postihu o neoznámení, případně nepřekažení trestného činu § 167, 168 trestního zákona. Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu § 10 může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu například tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky.

Odpovědnost vedení školy

Ředitelé škol odpovídají za aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí a zajišťují vzdělávání pracovníků v akreditovaných kurzech k problematice vzdělávání. Jsou garanty plnění Minimálního preventivního programu, jehož součástí je program proti šikaně. V souladu s pracovním řádem zajistí dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole o přestávkách, především v prostorách, kde by mohlo docházet k šikanování. Zajistí proškolení pedagogických pracovníků v oblasti šikany a jejich seznámení s Minimálním preventivním programem školy. Umožní důkladné seznámení žáků s prevencí a řešením šikanování. Prokazatelným způsobem seznámí rodiče žáků s prevencí šikanování a kárnými opatřeními pro šikanující žáky v souladu se školním řádem. Vedení školy dbá na doplňování školní knihovny odbornou literaturou a videotékou. Organizují chod školy takovým způsobem, aby byla zajištěna otevřená a pružná komunikace o problémových jevech například formou

Bálintovské skupiny. Podle potřeby svolává intervenční tým ve složení: ředitel školy, zástupce ředitele, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel problémového žáka. Při rozvinuté šikaně přizve odborníky (PPP, OSPOD, Policie ČR).

Odpovědnost pedagogických pracovníků školy

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádná opatření se vystavuje riziku trestního postihu o neoznámení, případně nepřekažení trestného činu § 167, 168 trestního zákona. Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu § 10 může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu například tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky.

Prevence šikany ve škole

Základem prevence šikanování je podpora pozitivních vztahů mezi všemi subjekty na škole. Pro vytvoření bezpečného prostředí realizujeme následující kroky:

- stanovujeme přesná pravidla chování žáků ve školním řádu školy
- navozujeme atmosféru důvěry pro rodiče pomocí konzultací s učiteli, výchovnou poradkyní, metodičkou prevence a vedením školy
- provádíme sociometrické dotazníky ve třídách
- sledujeme žáky nově příchozí na školu
- individuálně působíme na žáky izolované a problémové
- zajišťujeme besedy s odborníky
- zavádíme vhodné vyučovací metody a organizační formy do výuky
- začleňujeme témata primární prevence do vyučovacích hodin
- vytváříme třídní pravidla chování žáků
- volíme třídní samosprávy
- podporujeme práci Školního senátu
- spolupracujeme s trenéry hokejových družstev
- pracujeme v intervenčním týmu školy
- nabízíme žákům bohatou mimoškolní činnost
- sledujeme Knihu důvěry na internetových stránkách školy
- propagujeme Schránku důvěry v prostorách školy
- hledáme nové možnosti zlepšování prevence (školení, časopisy, knihy, DVD aj.)

Prevence ve výuce

Učitelé si uvědomují důležitost vytváření bezpečného prostředí. Ve svých vyučovacích hodinách ve škole i mimo školu (výlety, školy v přírodě, vycházky, adaptační akce, lyžařské výcviky, návštěvy kulturních zařízení, sportovní akce aj.) se učitelé soustředí na rozvoj pozitivních vztahů mezi žáky.

Zavádějí do vyučování párovou a skupinovou práci mezi vhodně zvolenými spolužáky.

Používají metodu komunitního kruhu s jasně stanovenými pravidly.

Zapojují žáky do řízené diskuse, učí žáky respektovat vzájemné odlišnosti.

Jsou přítomni besedám s odborníky a dále pracují s novými poznatky.--+

Učitelé se snaží vyhnout technikám a metodám, které vytvářejí či zvyšují napětí a následně vytvářejí potřebu uvolnit, vybití negativní energii např.:

- veřejné vyhlášení výsledků písemných prací
- srovnávání jednotlivých žáků a tříd
- ironizování, zesměšňování
- častý křik, zastrašování
- nehlášené písemné práce
- vytváření stresového prostředí při výuce

Třídní učitelé spolupracují s ostatními učiteli při primární prevenci. Na základě sledování žáků provádějí depistáž a následnou pomoc ohroženým jednotlivcům a třídním kolektivům.

Vzájemně si předávají poznatky ze školení a uvádějí je do praxe. Při dozorech sledují zvláště riziková místa (WC, prostory pod schodišti, šatny, okolí tělocvičny, uzavřené dveře tříd během přestávky, školní jídelnu).

Řešení šikanování

1. Odhad stádia šikany

Počáteční stádium – oběti poměrně otevřeně hovoří o tom, kdo a jakým způsobem je šikanoval. Svědkové vyjadřují nesouhlas se šikanováním a bez většího strachu vypovídají. Žáci třídy vyjadřují soucit s obětí, odsuzují negativní činy agresorů. Atmosféra ve třídě je ještě zdravá.

Pokročilé stádium – oběť je ustrašená, nechce prozradit, kdo ji ublížil. Svědkové nespolupracují při řešení, tvrdí, že nic neví nebo nic nesmějí říct. Násilí zlehčují nebo úplně popírají. Členové skupiny jsou na straně agresora, oběť kritizují. Ve skupině je nezdravá atmosféra napětí, zatajování, vysmívání.

2. Kroky pro řešení počáteční šikany

- zjištění informací od obětí i spolužáků
- nalezení vhodných svědků
- provedení individuálních nebo konfrontačních rozhovorů se svědky
- ochrana obětí šikany
- provedení rozhovorů s agresory případně konfrontaci mezi nimi
- svolání intervenčního týmu školy
- spolupráce s rodiči obětí a agresorů
- rozebrání situace ve třídě, podle potřeby upravení zasedacího pořádku
- soustavné sledování vztahů ve třídě
- podle potřeby zavedení třídnických hodin
- podle potřeby posílení dozoru o přestávkách

3. Je nutné se vyvarovat

- konfrontace oběti a agresora

- zlehčování problému
- ukvapených řešení
- řešení případů před třídou
- prozrazení informačních zdrojů z řad svědků
- neinformování rodičů
- řešení bez pomoci dalších pedagogů

Výchovná opatření

Pro potrestání agresorů užíváme trestů vycházejících z klasifikačního řádu a školního řádu. Můžeme převést agresora do jiné třídy nebo nabídnout přechod na jinou školu. Pro nápravu situace ve třídě je třeba pracovat s celým kolektivem. Práce s agresorem se zaměří na vzhled do vlastního jednání, motivy chování, rodinné prostředí. Třídní učitel naváže pravidelnou spolupráci se zákonnými zástupci žáka, vede si zápisy z jednání s rodiči a pedagogickou dokumentaci o problémovém žákovi. V případě potřeby je zprostředkována péče PPP nebo jiných odborníků.

V mimořádných případech se užijí následující opatření:

- vedení školy doporučí zákonným zástupcům žáka dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP nebo diagnostického ústavu
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v SVP nebo diagnostickém ústavu.

Krizový scénář pro řešení počátečního stádia šikanování

1. odhadování stádia šikanování, zda je nutná pomoc odborníků, přihlížíme k:
 - četnosti opakování agresivních projevů
 - závažnosti negativního chování
 - počtu agresorů a obětí
 - způsobu vypovídání svědků
 - celkové atmosféře ve třídě
2. seznámení vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce, třídního učitele popřípadě dalších pedagogických pracovníků s problémem
 - seznámení s odhadem stádia šikanování
 - stanovení jednotného postupu řešení problému
 - rozdělení úkolů jednotlivým pracovníkům intervenčního týmu s termínem provedení
3. konkrétní kroky při řešení šikany v počátečním stádiu
 - zjištění podrobnějších informací o problému použitím dotazníkových metod ve třídě
 - individuální pohovory s informátory provede školní metodik prevence a třídní učitel
 - individuální pohovor s obětí provede školní metodik prevence a třídní učitel
 - individuální pohovory s agresory provede školní metodik prevence a třídní učitel
 - vyhodnocení získaných informací v písemné podobě

Je nutné nereagovat obranně, nezpochybňovat, nedávat rady, zapisovat odpovědi, chránit zdroje informací, ověřovat si informace, neslibovat nemožné, sledovat třídu.

Krizový scénář při zjištění pokročilé šikany

1. odhad závažnosti šikanování
 - chování žáků ve třídě, vzájemná spolupráce, celková atmosféra (strach, napětí, odmítání vypovídat, obviňování oběti, zlehčování nebo popírání problému, nespolutracování svědků)
 - závažnost a četnost agresivních projevů (brutalita, psychoteror)
 - doba, po kterou šikanování probíhá (déle než tři měsíce)

2. strategie vyšetřování
 - zajištění bezpečí oběti
 - utajení informátorů
 - zvýšení pedagogického dozoru na zvláště rizikových místech
 - individuální rozhovor s obětí za přítomnosti intervenčního týmu školy
 - individuální pohovory s informátory za přítomnosti intervenčního týmu školy
 - individuální pohovory s agresory za přítomnosti intervenčního týmu školy
 - zdokumentování výpovědí a důkazů

3. při pokročilejší šikaně je potřeba vypracovat plán postupu se závazným stanovením odpovědnosti jednotlivců a termínem splnění, který by měl obsahovat:
 - způsob ochrany oběti
 - povinnosti pedagogických pracovníků a jejich jednotný postup
 - způsob další práce se třídou
 - způsob práce s problémovými žáky
 - způsob práce s obětí
 - zajištění pravidelné komunikace a včasné informovanosti
 - přizvání odborníků k řešení problému
 - způsob informování zákonných zástupců oběti a agresorů

Spolupráce se zákonnými zástupci žáků

Zákonní zástupci žáků jsou informováni o preventivním programu školy na internetových stránkách školy, mohou využívat Schránku důvěry ve škole, Knihu důvěry na internetu a úředních hodin výchovného poradce a školního metodika prevence. Při konzultačních hodinách nebo třídních schůzkách předávají aktuální informace třídní učitelé podle pokynů vedení školy a školního metodika prevence.

Pokud informují o podezření na šikanování rodiče žáka školy, odpovídá za vyšetření problému ředitel školy. Při nápravě situace je potřebná spolupráce intervenčního týmu školy s rodinou oběti i s rodinami agresorů. Při jednání se zákonnými zástupci žáků dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zachování důvěrných informací.

Na výchovné komisi informují členové intervenčního týmu školy zákonného zástupce agresora o kárných opatřeních. Průběh jednání, náměty a další připomínky jsou písemně zaznamenány a podepsány všemi účastníky jednání.

Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení patologickým jevům spolupracuje vedení školy, výchovný poradce, školní metodik prevence s následujícími institucemi a orgány.

- v rezortu školství PPP, SPC, SVP
- v rezortu zdravotnictví pediatři, odborní lékaři, dětský psycholog, psychiatr, odborná poradenská a terapeutická zařízení
- v rezortu sociální péče oddělení péče o rodinu, kurátoři
- v rezortu represe Policie ČR

Dojde-li k případu pokročilé šikany a je podezření, že došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu, ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Skutečnosti, které ohrožují bezpečnost a zdraví žáka oznámí OSPOD (orgán sociálně právní ochrany dětí).

Závěr

Garantem plnění Programu proti šikaně je ředitelka školy Mgr. Ludmila Spielvogelová. Organizaci a dohled nad plněním Programu proti šikaně vykonává Mgr. Bohumila Venclů ve spolupráci s ostatními pedagogickými pracovníky školy, kteří byli s tímto programem prokazatelně seznámeni.

Ostatní zaměstnanci školy byli seznámeni s vybranými kapitolami programu.

Program proti šikanování je uložen ve sborovně školy k nahlédnutí pracovníků školy. Zákonní zástupci žáků školy mají Program proti šikanování k dispozici na internetových stránkách školy.

Žáci školy byli seznámeni s Programem proti šikanování třídními učiteli.

V Přerově 6.10.2010

Vypracovala Mgr. Bohumila Venclů
školní metodička prevence